

Missatges dels déus de l'Antic Egipte

Per als egipcis, els somnis reflectien alguna veritat futura, ja que eren missatges dels déus. El document egipci més important que ens queda sobre la interpretació dels somnis és el papir 'Chester Beatty' del qual reproduïm una part.

Els egipcis consideraven els somnis com a missatges que els déus els enviaven. Tenien la creença que sempre eren portadors d'alguna veritat futura. Segons aquesta concepció profètica, la correcta interpretació d'un somni oferiria una visió anticipada de l'esdevenidor. A diferència d'altres cultures del mateix període històric, no creien que l'ànima del somniador abandonara el seu cos, i errava per diferents contrades, o habitara, transitòriament, en altres éssers vivents.

La casta sacerdotal, poderosa, era la dipositària de la cultura. La medicina, l'astrologia, les matemàtiques i l'alquímica formaven part del seu quefer sagrat que, a més de les funcions que avui consideràrem estrictament teològiques i oficiants, també comprenia la interpretació dels somnis. Molts filòsofs i científics grecs hi acudiren a Egipte amb finalitats formatives. En paraules de Plutarc: "Això és el que testimonien els grecs més il·lustres. Soló, Tales, Plató, Eudox, Pitàgores, i, segons alguns, Licurg. Anaren a viure a Egipte i arribaren a gaudir d'intimitat amb els sacerdots."

El llegat documental més important de la cultura egípcia va ser destruït per l'emperador Diocleciana. La biblioteca d'Alexandria, ja havia estat incendiada per Cèsar (48 aC). Reconstruïda per Marc Antoni, fou definitivament ar-

ruïnada per Teodosi I (389 dC).

Pel que fa a l'àmbit oníric, el document més important que ha sobreviscut és un papir, originari de Tebes (Alt Egipte), escrit cap al 1300 (aC), dipositat al British Museum, que rep el nom del seu donador, Chester Beatty.

Aquest papir incomplet és una mena de llibre o guia de somnis que relata, de manera esquemàtica, prop de 200 somnis i presagis, acompanyats de la seua interpretació, així com diversos encants i conjurs. Tots els somnis són considerats profètics, és a dir, predictius del futur. Es diferencia entre somnis bons i dolents.

La finalitat dels conjurs era la d'evitar l'acompliment de les prediccions dels somnis negatius. Les invocacions a Bes, déu protector dels dorments (relatada en un altre

papir) era un mitjà d'assegurar-se somnis feliços.

La tècnica d'interpretació onírica del papir Chester Beatty és força reduccionista. Només presta atenció al tema central del somni (vegeu quadre adjunt) i el considera d'una validesa universal. Amb tot, conté, en alguns casos, aspectes més subtils, com és una mena de sentit dialèctic de contraris, segons el qual el significat d'un somni és l'oposat a la seua representació iconogràfica (somniair la mort pròpia seria un auguri de llarga vida), i una aplicació de les associacions per homofonia. Així, en llengua egípcia el mot "orfe" i el mot "natja" són fonèticament semblants, de manera que somiar que hom té una natja nua seria el presagi de la mort d'un familiar.

Si deixem de banda els petits somnis quotidians, la crònica de l'activitat onírica, que ens ha quedat de l'antic Egipte permetria una classificació en tres grans tipologies. Hi hauria els somnis que concerneixen faraons, prínceps i personatges importants, i en els quals els déus fan una comanda concreta, absolutament explícita, de caràcter polític o religiós. És el cas del somni de Ptolemeu Soter (proclamat rei el 323 aC) relatat per Plutarc (*Isis i Osiris*, epígraf 28): "Ptolemeu Soter veié en somnis el colós Plutó que era a Sinopis. Ignorava la seua

Inscripció de l'esfinx gegant de Gizeh en la qual s'explica que Thuthmosis IV va desenterrar l'estàtua, parcialment tapada per l'arena, sota l'ordre del déu Hormakhu. Aquesta ordre li va ser transmesa en somnis.

existència, no sabia de la seua forma i no l'havia vist mai. En aquella visió el déu li ordenà que fera transportar [...] aquesta figura gegantina a Alexandria." Ptolemeu Soter va fer complir la comanda divina i, un cop instal·lada a Alexandria, l'estàtua de Plutó rebé el nom de la deessa Serapis. De fet, el culte a Serapis fou un intent del sincretisme alexandrí per arribar a una religió universal. En Serapis el egipci reconeixien Osiris i els grecs, Hades i Dionís.

Un altre somni d'aquest tipus és el que detalla una estela situada davant de l'esfinx de Gizeh i que fa referència al faraó Tuthmosis IV (1425-1417 aC). Relata que Tuthmosis, encara príncep, es troba caçant pels voltants, es va ajaure a fer la migdiada a l'ombra de l'esfinx, que es trobava parcialment recoberta d'arena. Llavors tingué un somni en què se li aparegué el déu Hormakhu (la representació del qual és la mateixa esfinx) que li prometé el regne si deslliurava l'esfinx de l'arena que la cobria.

El fet, més que probable, que somnis com els dos anteriors no siguin altra cosa que fabulacions a posteriori amb finalitats polítiques, hagiogràfiques i legitimistes, no deixa de manifestar la importància que tenia la dimensió onírica, com a nexa amb la transcendència i suport de la legalitat.

Una altra classe de somnis són aquells que tenen un sentit pragmàtic de revelació proporcionada pels déus. Per mitjà dels somnis es fan saber remeis mèdics. Somnis d'aquesta naturalesa hi figuren als papirs mèdics i al *Llibre dels Morts* (conjunt de papirs que versen sobre la màgia funerària). Un exemple és el referit a Khamuas, esposa del cèlebre mag Setme. Khamuas no podia tindre fills. En un somni els déus li indicaren que fera prendre al marit una poció preparada a base de colòssia. Al poc, es quedà prenyada.

Una tercera categoria és la composta per aquells, de naturalesa benèfica, que eren originats mitjançant una preparació prèvia del dorment. Tenien per objecte la realització d'alguna consulta a un déu concret, o la recerca de la salut per-

PAPIR CHESTER BEATTY	
SOMNI	PREDICCIÓ
Veure un gat gran	Bo. El protagonista rebrà els beneficis d'una gran collita.
Arreplegar dàtils	Bo. El déu tutelar proveirà la seua manutenció.
Veure's amb cara de lleopard.....	Bo. S'aconseguirà un càrrec d'autoritat.
Copular amb un porc	Dolent. Anuncia que al consultant li arrabassaran una propietat.
Perdre les dents	Dolent. Hom morirà a mans dels propis vaillets.
Beure sang	Bo. Es derrotaran els enemics.
Copular amb la mare.....	Bo. Indica que el parentiu és cert i lleial.
Menjar excrements	Bo. Anuncia que menjarà de la seua hisenda en la seua llar.
Vessar el vi d'un got	Dolent. Hom serà víctima de robatori o d'una guerra.
Filar llana	Bo. Anuncia la mort dels enemics.

duda. Els sacerdots prescrivien el dejuni previ, la ingesta i la inhalació de pocions narcòtiques o estupefaents, així com la unció amb pomades i perfums. El ritu conegut com a incubació consistia a fer que, a més de la preparació indicada, la persona dormera dins del temple. Als santuaris d'Isis (a Philae), de Serapis (a Alexandria), d'Imhotep -déu de la curació- (a Memfis), així com als oracles de Tebes i Khimunu, els sacerdots oficiaven la incubació. Segons deixà escrit Diodor de Sicília: "Aquells que van a consultar, en somnis, la deessa Isis, recobren la salut contra tota previsió. Molts, el guariment dels quals era considerat pels metges com a desesperat, a causa de les dificultats de tractament de la malaltia, han estat salvats de mena, i altres que de fet es trobaven privats de l'ús de la vista o de qualsevol altra part del cos, tot refugiant-se, per dir-ho així, en braços de la deessa, foren retornats al gaudi de les seues facultats." Sembla prou evident que les malalties que cita Diodor són el que la taxonomia contemporània definiria com a trastorns dissociatius i somatomorfs, és a dir, símptomes de conversió histèrica. No és gens estrany que el ritu d'incubació, donat el seu potencial suggestiu i catàrtic, fóra

més eficaç que els remeis mèdics en sentit estricte.

Els sacerdots tenien el costum de cremar resina, de matí, mirra, a migdia, i, a la nit, un perfum denominat *kyphi*. Aquest últim era, probablement, un dels productes emprats en el ritu d'incubació.

Segons relata Plutarc (*Isis i Osiris*, epígraf 80): "El *kyphi* és un perfum, la barreja del qual és composta de setze espècies de substàncies: mel, vi, panses, xufa, resina, mirra, palorosa, sèseli; s'hi afegeix llentiscle, brea, jonc olorós, parradella i, a més de tot això ginebre gegant i nan perquè ja saben que hi han dues espècies, cardamom i càlam". Assenyala que els egipcis també empraven el *kyphi* en forma de beuratge, per purificar-se interiorment, i de mixtura, donades les seues propietats laxants. Però, sobretot era usat com a perfum nocturn, atès que: "Sota les seues influències, canvia l'estat de l'aire, i el cos suaument i agradablement banyat per les seues emanacions, agafa el son tot adquirent una disposició evocadora."

Vicent Bello

(La setmana vinent: els somnis a les cultures històriques de l'orient pròxim)

Estàtua del déu egipci Bes. Aquest déu tenia la missió de protegir els dorments contra els dimonis nocturns i d'enviar somnis fausts.